

Environmentální výchova

pro nejmenší

Přincipy environmentální výchovy a vzdělávání je nutné uplatňovat v každém věku; neefektivnější je však výchova předškolních dětí, které začínají poznávat svět, osvojují si pravidla chování ve společnosti lidí i v samotném prostředí, ve kterém žijí.

V České republice se předškolnímu vzdělávání v environmentální oblasti věnuje řada organizací, přičemž jejich počet je prozatím spíše potěšující než zcela uspokojivý. Za zmínku bezpochyby stojí aktivity Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina. Prostřednictvím krajských koordinátorů již třetím rokem realizuje v rámci vzdělávacího programu *Dítě a svět*, určeného dětem předškolního věku a financovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, projekt *Mrkvička*.

Dlouhodobým záměrem projektu je zajistit systematickou vzdělávací a informační podporu mateřským školám; jde především o rozvoj sítě mateřských škol na krajských, resp. celorepublikové úrovni, o poskytování metodické pomoci, vzájemnou výměnu zkušeností a o další vzdělávání pedagogických pracovníků v předmětné oblasti.

V rámci projektu vychází Informační bulletin *Mrkvička* (http://www.pavucina-sev.cz/mrkvicka_bulletin.htm). Poskytuje pedagogům nejen mateřských škol základní informace o problematice environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty včetně platných předpisů a dokumentů, přináší také informace z oboru dětské psychologie a seznamuje čtenáře se zajímavými publikacemi, metodickými materiály, které lze

při environmentální výchově v mateřských školách velmi dobře využít. Do celostátní sítě *Mrkvička* se doposud zapojilo na 700 mateřských škol z celé ČR. Každá obdržela od jednoho ze 14 krajských koordinátorů (např. Cassiopeia, České Budějovice; Lipka, Brno; Ametyst, Plzeň; SEVER, Horní Maršov/Hradec Králové; Ekocentrum PALETA, Pardubice; SEVER, Litoměřice; Alcedo, Vsetín atd.) osvědčení o účasti v síti s platností do 31. prosince 2009.

Vedle významné koordinační činnosti v oblasti environmentální výchovy dětí předškolního věku lze uvést i konkrétní příklady projektů či samotných programů určených právě malým dětem. Jedním z nich je projekt Dětského dopoledního klubu Šárynka, který připravuje občanské sdružení Ekodomov a který se inspiroval lesními mateřskými školami fungujícími například v Německu, Dánsku či ve Švédsku. Podle informací hlavní koordinátorky projektu Kateřiny Hodkové využívá program prvky Waldorfské a Montessori pedagogiky.

S ohledem na roční období i samotné počasí pracují zkušení pedagogové s asistenty v přírodě, kde lze využít pomůcky, jako jsou tráva, hlína, dřevo, kámen, akvarelové barvy s přírodními pigmenty, pastely a bločky z včelího vosku, ovčí vlna apod. Cílem je rozvíjet individuální přístup, nápaditost a tvořivost samotných dětí, seznámit je s přírodními zákony prostřednictvím osobních zkušeností, učit je vzájemné spolupráci a rozvíjet poznání.

Klub Šárynka je jedním z mála projektů v České republice, které navazují na odkaz

práce Emilie Strejčkové (†2009), nestorky environmentální výchovy pro nejmenší, která v roce 2004 zahájila činnost ekologicky orientované dvoutřídní mateřské školy Semínko při Toulcově dvoře.

Zatímco v ČR se podobné projekty setkávají s řadou překážek (např. požadavek na dodržování hygienických norem), počet lesních mateřských školek, též zvaných outdoor preschool, nature preschool či forest kindergarten, v západní Evropě každoročně stoupá. Například v Německu vznikla první lesní školka už v roce 1968. U nás byla první „zelená školka“ na Liberecku a založila ji na svém statku v roce 2007 Linda Kubale.

Další z vhodných příkladů představuje celoroční projekt pro mateřské školy s názvem *Vyprávění starého stromu*, který pro školní rok 2007/2008 připravila Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání a který byl určen dětem z Jihomoravského kraje. Program se zaměřil na strom a jeho život. Děti se vydaly na cestu stromem od kořene k listům. Seznámili se tak s jeho životem v průběhu jednoho roku. Poznaly jeho obyvatele – veverku, tesaříka či datla. Dozvěděli se, odkud pochází dřevo, k čemu slouží a jak je strom důležitý pro přírodu a člověka.

V projektu byly využity praktické pracovní listy, tzv. „klíčidlo“ (skleněná nádoba určená pro naklíčení semen) a sada semen stromů včetně návodu na jejich výsadbu a pěstování. Děti si ve škole pověsily na nástěnku velký obrázek stromu a vlepovaly do něj vystřižené a vymalované dílky, které dostaly za splnění úkoly. Každý pracovní list pokrýl

V lese se stává strom prolézačkou, houpačkou, koněm nebo vlakem. Děti tak rozvíjejí svou motoriku a fantazii.

Foto T. Vošáhliková

*Lipka, pracoviště lesní škola Jezírko (květen 2008); zástupci řešitelských kolektivů z přihlášených jihomoravských mateřských škol se sešli na závěrečném dni k projektu *Vyprávění starého stromu*.*

Fotoarchív Lipka

jedno téma, obsahoval náměty úkolů, pozorování, pokusy a výtvarné činnosti, a to včetně podrobného návodu pro učitele, kteří navíc v pracovních listech našli také matrice doplňovaček a omalovánky ke konkrétnímu tématu.

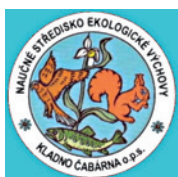
Na metodickém portálu Rámcového vzdělávacího portálu (www.rvp.cz) lze v části věnované předškolnímu vzdělávání najít konkrétní příklady metod pro vzdělávací pro-

gramy, například návod, jak vhodně využít projektovou metodu při přípravě školy v přírodě (blíže viz informace na <http://www.rvp.cz/clanek/38/3079>).

Stejně jako v minulých letech přibýval počet environmentálně-výchovných programů pro žáky a studenty základních a středních škol, lze doufat, že se v budoucnu zvýší i počet programů pro děti v předškolním věku. Pobídkou může být vzrůstající zájem mateř-

ských škol o programy či exkurze pořádané pracovníky některých správ chráněných krajinných oblastí.

*Jitka Kozubková, samostatné oddělení práce s veřejností AOPK ČR
Blanka Toušková, Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina
Kateřina Hodková, Ekodomov
Kateřina Řeháková, Lipka*

Naučné středisko ekologické výchovy Kladno-Čabárna

Naučné středisko ekologické výchovy (NSEV) Kladno založilo v roce 2001 jako obecně prospěšnou společnost Statutární město Kladno. Středisko sídlí v areálu záchrané stanice pro zraněné živočichy AVES nedaleko Kladna u osady Čabárna.

Působí v severozápadní části Středočeského kraje – v oblasti pověřených obcí Kladno, Slaný, Rakovník, Beroun, Mělník, Neratovice, Kralupy nad Vltavou a Černošice. Věnuje se především ekologické výchově dětí a mládeže, osvětovým akcím pro širokou veřejnost i vzdělávání odborné veřejnosti.

V ekologické výchově se zaměřuje na děti od mateřských škol až po školy střední, zejména formou jedno- až dvouhodinových ekologických výukových programů. V poslední době středisko rozvíjí dlouhodobé, tematicky zaměřené projekty pro základní školy. Nejúspěšnější z nich je téma vliv člověka na vývoj krajiny. V nabídce pro školy nechybí ani exkurze na významné lokality v okolí Kladna, např. na Vínařickou horu. V oblasti terénních výukových programů nabízí program *Vodní království*, který se věnuje určování kvality vody a porovnávání rozdílů mezi tekoucí a stojatou vodou. K této tematice je vytvořena kratičká školní naučná stezka se stejným názvem poblíž areálu NSEV.

Pro širokou veřejnost pořádá naučné středisko přednášky s přírodovědnou nebo cestovatelskou tematikou. Mezi nejúspěšnější patřila přednáška o netopýrech, plazech a obojživelnících Maroka, velkých šelmách v ČR nebo o Krkonošském národním parku. Pro veřejnost pořádá jednu až dvě akce měsíčně, vyjma období letních prázdnin. Jedná se o tradiční akce, jako jsou *Den Země*, *Den zvířat*, *Den stromů*, *Festival ptactva* apod. K zajímavým aktivitám bezesporu

patří podzimní a jarní turistický pochod s přírodovědnou soutěží na trasách dlouhých 10, 20 a 30 km. Rodičům s dětmi v kočárcích a malými dětmi je určena speciální asi 3 km dlouhá trasa Kočártek.

Mezi rodiči s dětmi od 3 do 6 let jsou velmi oblíbená tematická odpoledne. K nejúspěšnějším patří *Zvířátka v zimě*, kdy děti společně s rodiči poznávají jednotlivá zvířátka, dozvědí se, co dělají v zimě, jak se o ně starat, vyrobí si lojové koule a krmítko.

Středisko organizuje pro veřejnost výrobní dílny, kde si návštěvníci mohou vyrobit např. krmítko pro ptáčky na podzim a v zimě hnízdní budku.

Neméně důležitou činností NSEV jsou přírodovědné kroužky. Dělí se do skupin podle věku od 6–9 let a 10–15 let. Oba kroužky mají kolem 40 členů. Děti se tu zabývají hlavně ochranou přírody a poznáváním našeho okolí.

Poslední tři roky se naučné středisko věnuje pořádání odborných seminářů pro zaměstnance státní správy, zemědělce a drobné podnikatele v oblasti ochrany přírody a péče o krajinu. Zatím nejúspěšnější byly semináře pro pracovníky státní správy.

K dalším činnostem NSEV patří práce přímo v terénu. Jedná se o sekání luk v chráněných územích či o péči o naučné stezky – jejich údržbu či zakládání nových. Důležité jsou i různé záchranné transfery živočichů z ohrožených oblastí. Každoročně se staví zábrany pro žáby, čistí a vyvěšují hnízdní budky pro ptáky.

Podstatnou činností naučného střediska je spolupráce s občanským sdružením AVES při provozu záchrané stanice pro zraněné a handicapované živočichy. Kromě péče o zraněné živočichy z volné přírody jsou stanice i středisko zapojeny do několika záchranných programů ohrožených druhů živočichů.

Přírodovědecká vycházka pro veřejnost

Nepřehlédnutelná je i publikační činnost. V průběhu své existence NSEV vydalo řadu informačních letáků – například k naučným stezkám, o brownfields (neobsazené, opuštěné a důsledkem dřívějšího používání zdevastované a kontaminované pozemky), o pasivních domech; brožur, například *Památné stromy Kladenska*, *Péče o dřeviny*, CD s hlasy ptáků, DVD o přírodě ve městě.

Naučné středisko ekologické výchovy Kladno se snaží promyšleně obrátit pozornost veřejnosti na problematiku ochrany přírody a snaží se dávat návody na zmírnění dopadů lidské činnosti na přírodu.

Aktuální informace včetně kontaktu naleznete na www.nsev-kladno.cz.

Text a snímky NSEV Kladno-Čabárna